

Knížička

č. 315.

SLOVENSKÁ MLUVNICA

pre
pospolité školy.

Sostavil

Ján Burian,
učiteľ.

~~Knížička
rodiny Lehotzký
z Malého Rakova,
(Kremnica)~~

TURČIANSKY SV. MARTIN.

Tlačou a nákladom Kníhtlačiarsko-účastinárskeho spolku.

1899.

2+3

MVZ. uč. 45

Revízia
1967

Signatúra

Čís. prílohu

76. 5041

Čís. inv. den.

15.9.58

Slovenské pedagogické nakladateľstvo

v Bratislave

REVIZIA

Upozornenie.

Mluvnica táto napísaná je menovite pre školy, v ktorých užívajú sa Čítanky p. Bežove.

Osobitného návodu k mluvnici tejto napísať nemienim, pretože pravidlá dedukovať a učebnú látku školskému dieťaťu v mluvnici tejto obsaženú srozumiteľnou urobiť, zná a vie každý učiteľ.

Je tu obsažená i látka z mluvnice pre I. a II. ročník pospolitých škôl, keď ešte, ako vieme, menovite v I. ročníku dieťa čítať nevie, a tak z knižky učiť sa nemôže. Urobil som to preto, aby dielce tvorilo celok, a aby učiteľ videl, čo sa má v týchto ročníkoch z mluvnice prebrať.

Odporúčajúc dielce túto laskavú pozornosť svojich druhov-učiteľov, značím sa

s úctou

Ján Burian.

H 457.11(S)(OPP)

Čiastka I.

Látka pre I. a II. triedu.

Hlásoky.

Také nedelitelné čiastky, z ktorých naša reč pozostáva, volajú sa hlásoky, na pr. a, b, c, e.

Keď hlásoky napíšeme, volajú sa písmenami alebo literami.

Hlásoky delia sa na samohlásoky, na spoluhlásoky, na dvojhlásoky, na polosamohlásoky a na dvojspoluhlásoky.

Samohlásoky sú tie hlásoky, ktoré sa dajú samy o sebe čisto, bez pomoci iných hlások vysloviť.

Samohlásoky sú: a, e, i, o, u, y.

Spoluhlásoky sú také hlásoky, ktoré sa vtedy, keď ich menom a nie hlasom pomenujeme, len pomocou druhej hlásoky, a síce niektorej samohlásoky vysloviť dajú, na pr. be, ce, de, ef, ge, ha, je, ka, el, em, en, pe, er, es, te, ve, ix, ze.

Dvojhlásoky sú dve samohlásoky jedným otvorom úst naraz vyslovené, na pr. ia, ie, iu, ou, au, uo, ô.

Polosamohlásoky sú tie hlásoky, ktoré, keď stoja medzi dvoma spoluhláskami, platia za samohlásoky. Polosamohlásoky sú l, r. V slove: vlk, zrno, platia za samohlásoky.

Dvojspoluhlásoky sú tie hlásoky, ktoré pozostávajú z dvoch spoluhlások, ktoré sa naraz vyslovia, na pr. dz, dž.

Samohlásoky sa delia na dlhé a na krátke.

Dlhé samohlásoky sú také hlásoky, ktoré vyslovujeme dlho, na pr. á, é, í, ó, ú, ý.

Krátké samohlásky sú také hlásky, ktoré vyslovujú sa krátko, na pr. a, e, i, o, u, y.

Spoluhlásky sa delia na *tvrdé*, na pr. d, g, h, ch, k, l, n, t.

Mäkké, na pr. c, č, ď, dz, dž, j, l, ň, š, ť, ž.

Obojetné, na pr. b, f, m, p, r, s, v, z.

Na dlhé samohlásky píšeme čiarku alebo dlžeň.

Podľa toho, ako sa spoluhlásky ústami vyslovujú, delia sa na :

Perné, na pr. b, p, v, f, m.

Jazyčné, na pr. l, n, r, l, ň.

Zubné, na pr. d, t, ď, ť.

Hrdelné, na pr. g, h, ch, k, j.

Sykavky, na pr. dz, z, s, c, dž, ž, š, č.

Polosamohlásky sa delia na krátke a na dlhé :
l, í, r, ř.

Slabika.

Jedna, dve alebo tri hlásky jedným otvorom úst razom vyslovené, volajú sa slabikou, na pr. sta, tra, va, bav.

Slovo.

Jedna, dve, tri alebo viac slabík tak vyslovené, že volačo znamenajú, volajú sa slovom, na pr. pán, fava, tabula, prírodopis, napomenutie.

Slová sú dľa podoby, t. j. podľa toho, či sú dlhé alebo krátke: jednoslabičné, dvojslabičné, trojslabičné, štvorslabičné, päťslabičné. Každé slovo má obyčajne toľko slabík, koľko sa v ňom samohlások nachodí.

Slová sú dľa obsahu jednoduché a složené. Jednoduché slová sú tie, ktoré len z jedného slova pozostávajú, na pr. pán. Složené slová sú tie, ktoré z dvoch alebo viac slov pozostávajú a len jeden význam majú, na pr. vodopád, zemepis.

Keď v niektorom slove samohlásky *i, e*, nasledujú za spoluhláskou *n, d, t, l*, tieto vyslovujú sa mäkko, ale sa mäkčeň na ne nekladie. Samohlásky *i, e*, mäkčia spoluhlásky *n, d, t, l*.

Delenie slov na slabiky.

Obyčajne sa stáva, že slovo na konci riadku nemôžeme celé vypísať, lebo nám nevyšlo, musíme ho teda predeliť podľa slabík. Pri delení slov na slabiky máme sa prdfízať nasledujúcich pravidiel:

Jednoslabičné slová sa nedelia a musia sa vypísať celé na konci riadku.

Keď stojí jedna spoluhláska medzi dvoma samohláskami, priberá sa k samohláske, ktorá za ňou nasleduje, na pr. o-ko.

Keď stoja dve spoluhlásky medzi dvoma samohláskami, vtedy sa rozdelia, na pr. ol-tár, or-gan.

Dve samohlásky, keď nasledujú jedna za druhou a nie sú dvojhláskou, vtedy sa rozdelia, na pr. No-e, Mari-a, Le-o.

Keď stoja dve samohlásky medzi dvoma samohláskami a keď nie sú dvojhlásky, tak sa rozdelia, na pr. Jo-el, Ka-in.

Spoluhlásky *s* a *š* priberajú sa k tej spoluhláske, ktorá za nimi nasleduje, na pr. hu-stý, ka-šle.

Spoluhlásky *l* a *r* priberajú sa k tej spoluhláske, ktorá sa pred nimi nachodí, na pr. mú-dry, sve-tlo.

Niektoré slová majú *predpony* a *prípony* čili *koncovky*.

Predpony dávajú sa pred koreň slova a sú nasledujúce: o, u, ob, od, da, na, ne, po, so, sú, vo, vy, za, zo, nad, pod, bez, roz, pre, pri, pred, pres, na pr. okrátiť, uspať, pođučiteľ, zohnúť atď.

Prípony čili koncovky pridávajú alebo pripínajú sa ku koreňu slova, na pr. kňazstvo, bohatstvo, lesný atď.

Jednoduchá alebo holá veta.

Keď viacej slov tak vypovieme, že tvoria srozumiteľnú myšlienku, povstáva *veta* alebo *sada*.

Vetu si obyčajne tak utvoríme, keď si predstavíme v našej mysli nejakú osobu alebo vec, a o nej si volačo pomyslíme a to srozumiteľne vypovieme alebo napíšeme.

Každá, srozumiteľne vypovedaná alebo napísaná myšlienka menuje sa *vetou*, na pr.: *Žiak píše.*

To, o čom alebo o kom vo svete hovoríme, volá sa *podmetom*.

Tá čiastka vety, ktorá o podmete niečo hovorí, volá sa *prísudkom* alebo *výrokom*.

Taká veta, ktorá má len jeden podmet a jeden výrok, volá sa *jednoduchou* alebo *holou vetou*, na pr. *Učiteľ spieva.*

Vety dľa obsahu.

Veta môže obsahovať v sebe vypravovanie alebo oznamovanie a takúto vetu menujeme *oznamovacou* čili *vypravovacou* vetou, na pr.: *Žena pracuje.*

Tá veta, v ktorej sa niečo spytujeme alebo otáždžeme, menuje sa *spytovacou* alebo *otazovacou*, na pr.: *Učí sa žiak?*

Tá veta, v ktorej niečo rozkazujeme, menuje sa *rozkazovacou* vetou, na pr.: *Chlapec, uč sa!*

Tá veta, v ktorej niečo žiadame, volá sa *žiadacou* vetou, na pr.: *Daj Boh šťastie!*

Na konci oznamujúcej vety kladieme bodku. (.)

Na konci otázdajúcej vety kladieme otáznik. (?)

Na konci rozkazujúcej vety kladieme výkrikník. (!)

Na konci žiadacej vety kladieme tiež výkrikník.

Každá veta píše sa veľkou začiatočnou písmenou.

Čiastka II.

Látka pre tretí ročník.

Čiastky reči.

Podstatné meno.

Každá osoba a každá vec životná i neživotná má svoje meno.

Meno osoby a veci voláme *podstatným* menom, na pr. žiak, vól, oblok.

Podstatné mená, ktoré znamenajú osoby, volajú sa *osobnými*, na pr. Ján, žiak, kňaz.

Podstatné mená, ktoré znamenajú veci, volajú sa *vecnými*, na pr. krava, lavica, strom.

Okrem vecných a osobných podstatných mien máme ešte *myšlienkové* alebo *odťažité*.

Odťažité podstatné mená neznamenujú ani osobu, ani vec, ktorú by sme do ruky chytiť mohli, ale označujú len niečo myslieť sa dajúceho.

Oni označujú nejaký *stav* alebo *pocit*, na pr. strach, radosť, starosť, zdravie, bolesť, pokoj atď.

Ďalej označujú nejakú *vlastnosť* u človeka, na pr. vernosť, úprimnosť, lenivosť, pýcha márnivosť atď.

Označujú nejakú *činnosť*, na pr. písanie, videnie, rúbanie, kosenie atď.

Označujú také osoby, ktoré nemajú tela, sú teda *duchovné*, na pr. Boh, anjel.

Skutočne vecné a osobné podstatné mená delia sa zase na *vlastné*, t. j. také, ktoré označujú mená krsťné, priezviská, mená miest, obcí, krajín, riek, potokov, vrchov, dolín, na pr. Ján, Kollár, Mošovce, Záturčie, Morava, Dunaj, Jordán, Kriváň atď.

Na *obecné*, t. j. také, ktorými označiť môžeme mená viacej osobám alebo veciam patriace, na pr. žena, král, dedina.

Tieto obecné podstatné mená delia sa zase na:

Hromadné, t. j. také, ktoré označujú celok, pozostávajúci z viacej tých istých čiastok, na pr. vojsko, ľud, stromovie, kamenie.

Hmotné, ktoré označujú veci, pozostávajúce z rovnakých čiastok, ktoré sa jedna od druhej nedajú rozoznať, na pr. železo, múka, mlieko, mäso atď.

Rodové, ktorými označuje sa celý nejaký rod osôb alebo vecí, na pr. človek, strom, dedina.

✓ Prídavné meno.

Prídavné meno je taká čiastka reči, ktorá označuje vlastnosť osoby alebo veci, t. j. že aká je osoba alebo vec, na pr.: Otec je dobrý. *Dobrý* je prídavné meno, lebo ukazuje, že aký je otec. Lavica je dlhá. Slovo *dlhá* je prídavné meno, lebo označuje vlastnosť lavice, že aká je.

Stupňovanie alebo srovnávanie prídavných mien.

Prídavné meno má tri stupne, a síce:

Prvý stupeň alebo *položiteľ* označuje vlastnosť osoby alebo veci vskutku, ako je, neporovnano s druhou osobou alebo vecou, na pr. dobrý.

Druhý stupeň alebo *srovnávateľ*, ktorým porovnáva sa vlastnosť dvoch osôb alebo vecí, na pr.: Žiak je pobožný. Učiteľ je pobožnejší. *Pobožnejší* je v druhom stupni.

Tretí stupeň alebo *svrchovateľ*, ktorým porovnáva sa vlastnosť viacej, ako dvoch osôb alebo vecí, na pr.: Krava je silná, vól je silnejší a kôň je najsilnejší. *Najsilnejší* stojí v treťom stupni. Tretí stupeň tvorí sa tak, keď k druhému stupňu dáme predponu *naj*.

Sloveso.

Sloveso je taká čiastka reči, ktorá označuje činnosť osoby alebo veci, t. j. čo osoba alebo vec činí, robí, na pr.: Žiak píše. *Píše* je sloveso, lebo označuje činnosť, prácu.

Sloveso má tri hlavné časy, a sice *prítomný, minulý a budúci*.

Sloveso stojí vtedy v prítomnom čase, keď sa činnosť teraz stáva, na pr.: Ja píšem.

Sloveso stojí v minulom čase, keď sa činnosť už stala, na pr.: Ja som písal.

Sloveso stojí v budúcom čase, keď sa činnosť len ešte bude stávať, na pr.: Ja budem písať.

Sloveso má tri spôsoby, a sice:

Oznamovací alebo *ukazovací*, ktorým oznamujeme alebo ukazujeme, na pr.: Brat píše. Sloveso *píše* je v oznamovacom spôsobe.

Spôsob rozkazovací, ktorým rozkazujeme, na pr.: Brat, píš! *Píš*, sloveso je v rozkazovacom spôsobe.

Spôsob žiadací, ktorým niečo žiadame, na pr.: Keby brat písal.

Je ešte *spôsob neurčitý*, ktorým označuje sa spôsob slovesa neurčite, na pr. písať.

Zámeno.

Zámeno je taká čiastka reči, ktorá sa užíva miesto druhého, a sice najviac miesto podstatného mena. Keď poviem: Žiak píšem, tak miesto toho žiak môžem povedať: Ja píšem.

Zámená sú:

Osobné, na pr. ja, ty, on, my, vy, oni.

Prisvojovacie, na pr. môj, tvoj, jeho, náš, váš, ich, svoj.

Knížnica
rodiny Lehotzký
z Malého Rakova.
(Kremnica)

Ukazovacie, na pr. ten, tá, to, tento, táto, toto, tenže, táže, tože, ten istý, tá istá, to isté, onen, ona, ono.

Otazovacie zámená, na pr. kto? čo? či? čia? čie? aký? aká? aké? kolký? kolká? kolké?

Polažné zámená, na pr. ktorý, ktorá, ktoré, kto, čo.

Zvratné zámená, na pr. sa, seba.

Neurčité zámená, ktoré udávajú osoby, že sa nevie určite, kto sa vlastne pod tým vyzozumieva, na pr. niekto, niektorý, každý, jeden každý, žiaden, nik, čokoľvek, iný, inší.

Číslovka.

Číslovka je taká čiastka reči, ktorá udáva číslo alebo počet osoby alebo veci; na pr.: Jeden kôň. Mnoho žiakov. Jeden kôň, tá číslovka *jeden* udáva určite počet vecí. *Mnoho* žiakov udáva neurčite počet osôb, t. j. žiakov.

Číslovky sú teda *určité* a *neurčité*.

Určité číslovky.

Určité číslovky sa delia na:

Základné, na pr. jeden, dva, tri, sto, dvesto atď. Teda na otázku kolko?

Hromadné stoja tiež na otázku kolko? na pr. dvoje, troje, štvoro, päťoro.

Riadové na otázku kolký? na pr. prvý, druhý, tretí, štvrtý atď.

Druhové na otázku kolkoraký? na pr. jednaký, dvojaký, trojaký, štvoraký, storaký atď.

Násobné alebo *množivé* na otázku kolkonásobný? na pr. dvojnásobný, trojnásobný atď.

Opakovacie na otázku kolko rás? na pr. dva razy, tri razy, dvadsať rás.

Neurčité číslovky.

Neurčité číslovky udávajú počet osôb alebo vecí neurčite. Tieto sú: každý, mnoho, málo, dakolko, všetci, málokto, celý, všetok, veškerý.

Príslovka.

Príslovka je taká čiastka reči, ktorá udáva: jako, kde, kedy sa činnosť deje.

Rozoznávame *príslovky spôsobu* na otázku ako? na pr. pekne, cvalom, hlasno.

Príslovky, ktoré určia čas na otázku kedy? na pr. dneska, včera, ráno, popoludní atď.

Príslovky, ktoré určia miesto, na pr. doma, všade, kdekolvek atď.

Rozšírená veta.

Takú vetu, ktorá má okrem podmetu a výroku ešte i iné čiastky, voláme rozšírenou vetou.

Jednoduchú vetu možno rozšíriť prívlastkom, doplnkom a príslovkovým určením.

Rozšírenie jednoduchej vety prívlastkom.

Prívlastok je bližšie určenie podstatného mena vo vete, ktoré podstatné meno je podmetom; na pr.: Usilovný žiak píše.

Prívlastkom môže byť:

1. Prídavné meno, na pr.: *Silný* muž pracuje.

2. Zámeno prisvojovacie, na pr.: *Môj* brat zomrel.

Zámeno ukazovacie, na pr.: *Tento* žiak je mravný.

Číslovky, a síce základné a hromadné na otázku kolko? na pr.: Dvaja vojaci padli. Päťoro vtáčkov vyletelo.

Riadové na otázku kolký? na pr.: Prvý človek bol Adam.

Tisíci človek to nepamätá. Druhové na otázku kolko-raký? na pr.: Štvoraké plátno sa suší. Množivé na

otázku kolkonásobný? na pr.: Dvojnásobná škoda sa stala.

3. Podstatné meno, a síce také, ktoré s podmetom v tom istom páde stojí a vtedy volá sa *prídavkom*; na pr.: Mesto Rím je veľké. Pán brat prišiel. Alebo nestojí s podmetom v tom istom páde a pozostáva z viacej slov a vtedy volá sa *prístavkom*; na pr.: Kristus, Vykupiteľ sveta zomrel na kríži.

Rozšírenie jednoduchej vety doplnkom.

Doplnok je tá čiastka rozšírenej vety, ktorou dopĺňa sa smysel prísudku; na pr.: Žiak sa učí úlohu.

Rozšírenie jednoduchej vety príslovkovým určením.

Pilný žiak píše dneská v škole pekne úlohu. V tejto vete slovo *dneská* je určenie času; *v škole*, určenie miesta a *pekne* je určenie spôsoby.

Ohybné čiastky reči.

Látka pre IV. ročník.

Podstatné mená, prídavné mená, zámená, číslovky a slovesá menujeme ohybnými čiastkami reči. Tieto čiastky reči preto voláme ohybnými, že podstatné mená, prídavné mená, zámená a číslovky skrze premeňovanie alebo skloňovanie, slovesá ale skrze časovanie ohybovať, t. j. ich smysel a význam premeniť môžeme.

Skloňovanie podstatných mien.

To slovko, ktoré určuje rod alebo pohlavie podstatného mena, menuje sa *rodoslovko*.

Rodoslovká v slovenskej reči sú trojaké, a síce: ten, tá, to.

Tie podstatné mená, ktoré dostávajú rodoslovko *ten*, sú *mužského* rodu, na pr. ten dom.

Tie podstatné mená, ktoré dostávajú rodoslovko *tá*, sú *ženského* rodu, na pr. tá tabula.

Tie podstatné mená, ktoré dostávajú rodoslovko *to*, sú *stredného* rodu, na pr. to slovo.

Podstatné meno má dva počty, a síce *jednotný* a *množný*.

Podstatné meno stojí vtedy v jednotnom počte, keď sa o jednej osobe alebo veci hovorí, na pr. chlap, kostol.

Podstatné meno vtedy stojí v množnom počte, keď sa o viac osobách alebo veciach hovorí, na pr. chlapi, kostoly.

Podstatné meno má sedem pádov, ktoré sa nasledovne menujú:

1. pád:	menovateľ;	latinsky:	nominatív
2. „	roditeľ	„	genitív
3. „	dávateľ	„	datív
4. „	vinitel	„	akusatív
5. „	volateľ	„	vokatív
6. „	miestnik	„	lokál
7. „	nástrojník	„	inštrumentál.

Tolko pádov má podstatné meno i v množnom čísle. Tieto pády menujú sa skrátene latinskými začiatočnými literami nasledovne: N. G. D. A. V. L. I.

N. stojí na otázku: Kto? čo?

G. „ „ „ Čí? čia? čie? Koho? čoho?

D. „ „ „ Komu? čomu?

A. „ „ „ Koho? čo?

V. je pádom oslovenia.

L. stojí na otázku: V kom? v čom? Na kom? na čom?

I. „ „ „ Kým? čím?

V slovenskej reči máme trojaké skloňovanie podstatných mien: mužské, ženské a stredné.

Skloňovanie podstatných mien mužského rodu.

I. Životné.

Jednotný počet	Množný počet.
N. chlap	chlap-i (-ovia)
G. chlap-a	chlap-ov
D. chlap-ovi	chlap-om
A. chlap-a	chlap-ov
V. chlap-e	chlap-i (-ovia)
L. chlap-ovi	chlap-och
I. chlap-om	chlap-i (-mi-ami)

II. Neživotné.

Jednotný počet.	Množný počet.
N. dub	dub-y
G. dub-a	dub-ov
D. dub-u	dub-om
A. dub	dub-y
V. dub-e	dub-y
L. dub-e	dub-och
I. dub-om	dub-y (-mi-ami)

Podstatné mená mužského rodu neživotné dostávajú v množnom počte: **y**.

Skloňovanie podstatných mien mužského rodu, končiacich sa na mäkkú spoluhlásku.

I. Životné.

Jednotný počet.	Množný počet.
N. muž	muž-i (-ia-ovia)
G. muž-a	muž-ov
D. muž-ovi	muž-om
A. muž-a	muž-ov
V. muž-u	muž-i (-ia-ovia)
L. muž-ovi	muž-och
I. muž-om	muž-i (-mi-ami)

II. Neživotné.

Jednotný počet.

N. meč
G. meč-a
D. meč-u
A. meč
V. meč-u
L. meč-i
I. meč-om

Množný počet.

meč-e
meč-ov
meč-om
meč-e
meč-e
meč-och
meč-i (-mi)

Skloňovanie podstatných mien ženského rodu.

Podstatné meno ženského rodu, končiace sa na a s predchádzajúcou tvrdou alebo obojetnou spoluhláskou.

Jednotný počet.

N. ryba
G. ryb-y
D. ryb-e
A. ryb-u
V. ryb-o
L. ryb-e
I. ryb-ou

Množný počet.

ryb-y
rýb
ryb-ám
ryb-y
ryb-y
ryb-ách
ryb-ami

Podstatné meno ženského rodu, končiace sa na a s predchádzajúcou mäkkou spoluhláskou.

Jednotný počet.

N. duš-a
G. duš-e
D. duš-i
A. duš-u
V. duš-o
L. duš-i
I. duš-ou

Množný počet.

duš-e
duš-i
duš-iam
duš-e
duš-e
duš-iach
duš-ami

Skloňovanie podstatných mien ženského rodu, končiacich sa na spoluhlásku m a ť.

Jednotný počet.

N. zem
G. zem-e
D. zem-i
A. zem
V. zem
L. zem-i
I. zem-ou

Množný počet.

zem-e
zem-i
zem-ám
zem-e
zem-e
zem-ách
zem-ami

Jednotný počet.

N. milosť
G. milosť-i
D. milosť-i
A. milosť
V. milosť-i
L. milosť-i
I. milosť-ou

Množný počet.

milosť-i
milosť-í
milosť-am
milosť-i
milosť-i
milosť-ach
milosť-ami

Skloňovanie podstatných mien stredného rodu končiacich sa na o, e, ie, ä.

Jednotný počet.

N. per-o
G. per-a
D. per-u
A. per-o
V. per-o
L. per-e
I. per-om

Množný počet.

per-á
pier
per-am
per-á
per-á
per-ách
per-ami (-mi-y)

Jednotný počet.

N. pol-e
G. pol-a
D. pol-u
A. pol-e
V. pol-e
L. pol-i
I. pol-om

Množný počet.

pol-ia
pol-í
pol-iam
pol-ia
pol-ia
pol-iach
pol-ami (-mi-i)

Jednotný počet.

N. semä
G. sem-ena
D. sem-enu
A. semä
V. semä
L. sem-eni
I. sem-enom

Množný počet.

sem-enä
sem-ien
sem-enám
sem-enä
sem-enä
sem-enách
sem-enami-mi-y

Jednotný počet.

N. umen-ie
G. umen-ia
D. umen-iu
A. umen-ie
V. umen-ie
L. umen-í
I. umením

Množný počet.

umen-ia
umen-í
umen-iam
umen-iam
umen-ia
umen-ia
umeniach

Skloňovanie prídavných mien.

Skloňovanie prídavných mien, ktoré majú pred ý, á, é tvrdú alebo obojetnú spoluhlásku.

Jednotný počet.

Muž. rod.	Žen. rod.	Stred. rod.
N. dobr-ý	dobr-á	dobr-é
G. dobr-ého	dobr-ej	dobr-ého
D. dobr-ému	dobr-ej	dobr-ému
A. dobr-ého	dobr-ú	dobr-é
V. dobr-ý	dobr-á	dobr-é
L. dobr-om	dobr-ej	dobr-om
I. dobr-ým	dobr-ou	dobr-ým

Množný počet.

N. dobr-í	dobr-é	dobr-é
G. dobr-ých	dobr-ých	dobr-ých
D. dobr-ým	dobr-ým	dobr-ým
A. dobr-ých	dobr-é	dobr-é
V. dobr-í	dobr-é	dobr-é
L. dobr-ých	dobr-ých	dobr-ých
I. dobr-ými	dobr-ými	dobr-ými

Skloňovanie prídavných mien, ktoré majú pred i, ia, ie mäkkú spoluhlásku.

Pády	Mužský rod	Ženský rod	Stredný rod
Jednotný počet			
N.	bož-í	bož-ia	bož-ie
G.	bož-ieho	bož-ej	bož-ieho
D.	bož-iemu	bož-ej	bož-iemu
A.	bož-ieho	bož-iu	bož-ie
V.	bož-í	bož-ia	bož-ie
L.	bož-om	bož-ej	bož-om
I.	bož-ím	bož-ou	bož-ím
Množný počet			
N.	bož-í	bož-ie	bož-ie
G.	bož-ích	bož-ích	bož-ích
D.	bož-ím	bož-ím	bož-ím
A.	bož-ích	bož-ie	bož-ie
V.	bož-í	bož-ie	bož-ie
L.	bož-ích	bož-ích	bož-ích
I.	bož-ími	bož-ími	bož-ími

Skloňovanie prídavných mien neurčitých.

Také prídavné mená, ktoré odvodené sú od podstatných mien, a síce pri mužských podstatných menách koncovkami ov, ova, ovo, pri ženských podstatných menách in, ina, ino, menujeme privlastňovacími alebo neurčitými prídavnými menami.

Pády	Mužský rod	Ženský rod	Středný rod	Mužský rod	Ženský rod	Středný rod
Jednotný počet						
N.	syn-ov	syn-ova	syn-ovo	matk-in	matk-ina	matk-ino
Ā.	syn-ovho	syn-ovej	syn-ovho	matk-inho	matk-inej	matk-inho
D.	syn-ovmu	syn-ovej	syn-ovmu	matk-inmu	matk-inej	matk-inmu
A.	syn-ovho, ov	syn-ovu	syn-ovo	matk-inho, -in	matk-inu	matk-ino
V.	syn-ov	syn-ovej	syn-ovo	matk-in	matk-ina	matk-ino
L.	syn-ovom	syn-ovej	syn-ovom	matk-inom	matk-inej	matk-inom
I.	syn-ovým	syn-ovou	syn-ovým	matk-iným	matk-inou	matk-iným
Množný počet						
N.	syn-ovi	syn-ove	syn-ove	matk-ini	matk-ine	matk-ine
Ā.	syn-ových	syn-ových	syn-ových	matk-iných	matk-iných	matk-iných
D.	syn-ovým	syn-ovým	syn-ovým	matk-iným	matk-iným	matk-iným
A.	syn-ových	syn-ove	syn-ove	matk-iných	matk-ine	matk-ine
V.	syn-ovi	syn-ove	syn-ove	matk-ini	matk-ine	matk-ine
L.	syn-ových	syn-ových	syn-ových	matk-iných	matk-iných	matk-iných
I.	syn-ovými	syn-ovými	syn-ovými	matk-inými, -i	matk-inými, -i	matk-inými, -i

Časovanie sloviess.

Ohybovanie slovesa vo všetkých časoch, osobách, pohlaviach a počtoch, menujeme časovaním.

Sloveso má dva počty, a síce jednotný a množný, na pr. *píšem* je v jednotnom, *píšeme* v množnom počte.

Sloveso má tri osoby v jednotnom počte; a síce: *ja, ty, on*, a tri osoby v množnom počte *my, vy, oni*.

Sloveso má tri pohlavia *mužské, ženské a stredné*.

Mimo prítomného, minulého a budúceho času máme ešte i predminulý čas.

Sú také slovesá, pri ktorých k úplnosti smyslu nedostačuje udať len účinkujúcu osobu alebo vec, ktorá je obvyčajne podmet, ale je potrebné udať ešte i druhú osobu alebo vec, na ktorú sa činnosť poťahuje. Vo vete: „Stolár potrebuje,“ je i podmet i výrok a predsa je táto veta ešte neúplná, a doplní sa len vtedy, keď povieme, čo potrebuje; na pr. dosky, dláto atď.

Takéto slovesá, ktoré k úplnému smyslu potrebujú druhé slová, volajú sa *predmetnými*.

Tie ale slovesá, ktoré k úplnému smyslu nepotrebujú druhé slová, menujú sa *podmetnými*; na pr.: Otec chodí. Matka spí atď.

Predmetné slovesá sú zase dvojaké, a síce *priechné* a *nepriechné*.

Priechné sú tie, ktoré žiadajú doplnok v akusatíve, na pr.: Otec miluje — koho? *Syna*. Žiak píše — čo? *Úlohu*.

Nepriechné slovesá ale sú tie, ktoré žiadajú doplnok v druhom nejakom páde bez predložky alebo s predložkou, v ktoromkoľvek páde, teda i v akusatíve.

V priechných slovesách rozoznávame dvojnásobný rod, a síce *činný* a *trpný*.

V činnom rode stáva nejaké priechodné sloveso vtedy, keď činnosť z podmetu vychádza, na pr.: Kôň ťahá vôz.

Keď ale v nominatíve vystavený podmet neúčinkuje na sloveso, býva sloveso v trpnom stave, na pr.: Vôz je ťahaný koňmi.

Vzor časovania slovesa v činnom rode.

Ukazovací spôsob.

Prítomný čas.

Jednotný počet.

Ja súdim.

Ty súdeš.

On súdi,

Množný počet.

My súdime.

Vy súde.

Oni súdia, -čia.

Minulý čas.

Jednotný počet.

Ja som súdil.

Ty si súdil.

On súdil.

Množný počet.

My sme súdili.

Vy ste súdili.

Oni súdili.

Predminulý čas.

Jednotný počet.

Ja som bol súdil.

Ty si bol súdil.

On bol súdil.

Množný počet.

My sme boli súdili.

Vy ste boli súdili.

Oni boli súdili.

Budúci čas.

Jednotný počet.

Ja budem súdiť.

Ty budeš súdiť.

On bude súdiť.

Množný počet.

My budeme súdiť.

Vy budete súdiť.

Oni budú súdiť.

Rozkazovací spôsob.

Jednotný počet.

1. —
2. Súd.
3. Nech súdi.

Množný počet.

1. Súdme.
2. Súdte.
3. Nech súda.

Žiadací spôsob.

Prítomný čas.

Jednotný počet.

1. Súdil by som.
2. Súdil by si.
3. Súdil by.

Množný počet.

1. Súdili by sme.
2. Súdili by ste.
3. Súdili by.

Minulý čas.

Jednotný počet.

1. Bol by som súdil.
2. Bol by si súdil.
3. Bol by súdil.

Množný počet.

1. Boli by sme súdili.
2. Boli by ste súdili.
3. Boli by súdili.

Neurčitý spôsob :

Súdiť.

Priechodníky.

Jednotný počet.

prítomného času: 1. súďac,
minulého času: 2. súdivši.

Množný počet.

prítomného času: 1. súďace,
minulého času: 2. súdivše.

Príčastia.

Jednotný počet.

1. Prítomný čas: súďac, -i, -ia, -ie.
2. Minulý čas: a) súdil, -a, -o,
3. Minulý čas: b) súdiv, -šia, -šie.

Množný počet.

1. súdac, -i, -ie, 2. súdil, -i, -y, 3. súdiv, -ši, -šie.

Slovesné podstatné meno:

Súd, súdenie.

Vzor časovania slovies v trpnom rode.

Ukazovací spôsob.

Prítomný čas.

Jednotný počet.

1. Súdený som.
2. Súdený si.
3. Súdený je.

Množný počet.

1. Súdení sme.
2. Súdení ste.
3. Súdení sú.

Minulý čas.

Jednotný počet.

1. Bol som súdený.
2. Bol si súdený.
3. Bol súdený.

Množný počet.

1. Boli sme súdení.
2. Boli ste súdení.
3. Boli súdení.

Budúci čas.

Jednotný počet.

1. Budem súdený.
2. Budeš súdený.
3. Bude súdený.

Množný počet.

1. Budeme súdení.
2. Budete súdení.
3. Budú súdení.

Rozkazovací spôsob.

Jednotný počet.

1. —
2. Buď súdený.
3. Nech je súdený.

Množný počet.

1. Buďme súdení.
2. Buďte súdení.
3. Nech sú súdení.

Knížnica
rodiny Lehotzky
z Malého Rakova,
(Kremnica)

Spojovací spôsob.

Prítomný čas.

Jednotný počet.

Množný počet.

1. Bol by som súdený.	1. Boli by sme súdení.
2. Bol by si súdený.	2. Boli by ste súdení.
3. Bol by súdený.	3. Boli by súdení.

Minulý čas.

Jednotný počet.

Množný počet.

1. Bol by som bol súdený.	1. Boli by sme boli súdení.
2. Bol by si bol súdený.	2. Boli by ste boli súdení.
3. Bol by bol súdený.	3. Boli by boli súdení.

**Vzor časovania pomocného slovesa „byť“
(sein, lenni).**

Ukazovací spôsob.

Prítomný čas.

Jednotný počet.

Množný počet.

1. Som.	1. Sme.
2. Si.	2. Ste.
3. Je.	3. Sú.

Minulý čas.

Jednotný počet.

Množný počet.

1. Bol som.	1. Boli sme.
2. Bol si.	2. Boli ste.
3. Bol.	3. Boli (ž. a str. -y).

Budúci čas.

Jednotný počet.

Množný počet.

1. Budem.	1. Budeme.
2. Budeš.	2. Budete.
3. Bude.	3. Budú.

Rozkazovací spôsob.

Jednotný počet.

Množný počet.

1. —

1. Buďme.

2. Buď.

2. Buďte.

3. Nech je, nech bude.

3. Nech sú, nech budú.

Spojovací spôsob.

Prítomný čas.

Jednotný počet.

Množný počet.

1. Bol by som.

1. Boli by sme.

2. Bol by si.

2. Boli by ste.

3. Bol by.

3. Boli by.

Minulý čas.

Jednotný počet.

Množný počet.

1. Bol by som bol.

1. Boli by sme boli.

2. Bol by si bol.

2. Boli by ste boli.

3. Bol by bol.

3. Boli by boli (ž. a str. -y).

Neurčitý spôsob:

Byť.

Priečodník prítomného času: súc,
množný počet: súce,
minulého času: byv, byvši,
množný počet: byvše.

Príčastie prítomného času: súci, súca, súce,
množný počet: súci, súce,
minulého času: byvší, byvšia, byvšie,
množný počet: byvší, byvšie,
budúceho času: budúci, budúca, budúce.

Slovesné podstatné meno:

Bytie.

Vzor skloňovania osobných zámenien.

Pády	I. osoba	II. osoba	III. osoba muž. rod		III. osoba žen. rod		III. osoba str. rod		Zvratné zámeno
			bez predlož.	s predlož.	bez predlož.	s predlož.	bez predl.	s predlož.	

Jednotný počet

N. G. D. A. V. L. I.	ja mňa, ma mně, mi mňa, ma —	ty teba, ta tebe, ti teba, ta —	on jeho, ho jemu, mu jeho —	— neho nemu neho, — ňom ním	ona jej jej ju —	— nej nej ňu — nej ňou	ono jeho, ho, jemu, mu ho —	— neho nemu — — ňom ním	— seba sebe, si seba, sa — sebe sebou
L. I.	mne mnou	tebe tebou	— ním	— ním	— ňou	— ňou	— ním	— ním	— sebou

Množný počet

N. G. D. A. V. L. I.	my nás nám nás — nás	vy vás vám vás — vás	oni ich im ich — nich	neživ. ony nich nim nich, ne — nich	ony ich im ich — nich	— nich nim ne — nich	— nich nim ne — nich	— nich nim ne — nich	ako ženský rod	—
L. I.	nami, nama	vami, vama	nimi, nima	nimi, nima	nimi, nima	nimi, nima	nimi, nima	nimi, nima	—	—

Ako jedn. počet

Skloňovanie prisvojovacích zámien.

Môj, tvoj, svoj, náš, váš.

Jednotný počet.

Mužský rod.	Stredný rod.	Ženský rod.
N. môj	moje	moja
G. mojeho, môjho	—	mojej
D. mojemu, môjmu	—	mojej
A. mojeho, môjho, môj	moje	moju
V. ako nominatív		
L. mojom	—	mojej
I. mojím	—	mojou

Množný počet.

N. moji	moje	moje
G. mojich	—	—
D. mojim	—	—
A. mojich	moje	—
V. ako nominatív		
L. mojich	—	—
I. mojimi, mojima	—	—

Skloňovanie ukazovacích zámien.

Jednotný počet.

Mužský rod.	Stredný rod.	Ženský rod.
N. ten	to	tá
G. toho	—	tej
D. tomu	—	tej
A. toho	to	tú
V. ako nominatív		
L. tým	—	tej
I. tým	—	tou

Množný počet.

N. tí	tie	tie
G. tých	—	—
D. tým	—	—
A. tých	tie	tie
V. ako nominatív		
L. tých	—	—
I. tými, týma	—	—

Skloňovanie opytovacích zámien: kto? čo?

Jednotný počet.

Množný počet.

N. kto? čo?

G. koho? čoho?

D. komu? čomu?

A. koho? čoho?

V. ako nominatív

L. kom? čom?

I. kým? čím?

netvoria

Skloňovanie neurčitých čísloviek: všetok.

Jednotný počet.

Mužský rod.

Stredný rod.

Ženský rod.

N. všetok

všetko

všetka

G. všetkého

—

všetkej

D. všetkému

—

všetkej

A. všetkého

všetko

všetku

V. ako nominatív

L. všetkom

—

všetkej

I. všetkým

—

všetkou

Množný počet.

N. všetci

všetky

všetky

G. všetkých

—

—

D. všetkým

—

—

A. všetkých

všetky

—

V. ako nominatív

L. všetkých

—

—

I. všetkými

—

—

Skloňovanie určitých čísloviek: dva, dve.

Mužský rod.

Stredný rod.

Ženský rod.

N. dva

dve

dve

G. dvoch

—

—

D. dvom

—

—

A. dvoch

dve

dve

V. ako nominatív.

L. dvoch

—

—

I. dvoma

—

—

Stažená veta.

Takú vetu, ktorá má viac podmetov, ktoré sa poťahujú na jeden výrok, alebo jeden podmet, ktorý sa poťahuje na viac výrokov, voláme staženou vetou; na príklad: Učiteľ a žiak kreslí. Slnce osvetľuje a hreje.

Neohybné čiastky reči.

Látka pre V. a VI. triedu.

Predložky.

Predložky sú také čiastky reči, ktoré predkladajú sa pred slová a udávajú pomer, v ktorom dve osoby alebo veci jedna k druhej stoja, a doplňujú pády mien.

Predložky žiadajú, aby sa položily do niektorého z odvislých pádov tie mená, ktoré pomer tento čo doplnok alebo určenie vo vete udávajú.

Nasledujúca tabuľka ukazuje, ktoré predložky s akým pádom sa spájajú.

Genitív koho? čoho?	Datív komu? čomu?	Akusatív koho? čo?	Lokál kom? čom?	Inštrum. kým? čím?
bez, dľa, podľa, vedľa, do, kolo, okolo, krem, okrem, mimo, pomimo, u, z, za atď.	ku, proti, náproti, oproti, napriek, navzdor.	medzi, na, nad, nado, o, po, pod, popod, pred, za, pre, cez.	na, o, po, pri, popri, v, vo.	medzi, nad, pod, so, s, pred, za.

Spojky.

Spojky sú také čiastky reči, ktorými spájajú sa jednotlivé slová, alebo aj celé vety v jedno.

Spojky delia sa na *sriaditeľné* a na *podriaditeľné*.

Sriaditeľné spojky sú tie, ktorými spájajú sa len rovnaké články viet, ako na pr. podmet s podmetom, prívlastok s prívlastkom, doplnok s doplnkom, prísudok s prísudkom atď., alebo hlavná veta s hlavnou a pobočná s pobočnou.

Sriaditeľné spojky, dľa toho, že jednotlivé členy viet, alebo celé vety buď jednu s druhou slučujú, alebo jednu druhej na odpor stavajú, alebo jednou druhej príčinu udávajú, sú trojaké: slučovacie, odporovacie a príčinné.

Podriaditeľné spojky spájajú len pobočné vety s hlavnými, t. j. tú vetu, na ktorej začiatku stoja, robia odvislou od druhej a len v spojení s ňou majú úplný zmysel. Tieto sú dľa významu štvoraké: miestne, časové, spôsobové a príčinné.

Ako sriaditeľné, tak z podriaditeľných spôsobové a príčinné, majú viac druhov, ako to v nasledujúcich tabuľkách vidíme.

I. Sriaditeľné spojky.

Slučovacie			Odporovacie			Príčinné		
čisto slučovacie	rozdelovacie	vykladacie	čisto odporovacie	pripúšťajúce	rozlučovacie	výnimečné	čisto príčinné	záverečné
a, i, aj, tiež, tak, lež, i, aj, ešte i, potom, ani.	už, zčiatky, dielom, najprv, potom, konečne, ponajprv atď.	a to síce; sťa, totižto, jakožto, to jest, alebo, čili.	ale, lež, než, však, naproti tomu.	predsa, medzitým, ničmenej, ale, síce.	alebo-alebo, alebo-buď, či, síce, ináč.	len, krem, vyjmúc, mimo, po-mimo.	bo, lebo, preto.	a preto, teda tak, takže, prečo, veď, nasledovne.

Podriadiťelné spojky.

Miestne	Časové	Spôsobové					Príčinné		
		následkové	porovnávacie	pomerné	ohľadné	obmedzovacie	čisto príčinné	účelové	pripúšťajúce
kde, tam, kade, odkiaľ, kamkoľvek, kdekoľvek, odkiaľkoľvek.									
keď, kedy, dokiaľ, zatial, ako, akonáhle, prvéž, leďva, sotva, akokol'vek, kedykoľvek.									
tak, že, až, taký, tak veľký, toľký, tak mnoho, až, ažby, žeby.									
ako tak, tak ako, ako keby.									
čím, tým.									
dľa, podľa toho, ako.									
koľko-toľko, nakoľko, natoľko.									
pretože, pretože.									
preto, aby, nato, aby k tomu, aby, žeby.									
trebárs, čo aj, predsa, ačpráve, keby aj, kdežto, hodas.									
jestli, jestliže, keby, akby, má-li.									

Citoslová.

Citoslová sú také čiastky reči, ktorými vyslovujeme cit radosti, bolesti, podivenia a oškľivosti, na pr.: oh! ach! hm, juj, pfuj, pif, paf, puf! atď. I slová, ktorými na zvieratá voláme a ich riadime, sú citoslová; na pr.: hoto, čihí, cíc, šíc, šie, huc, usú atď.

Složená veta.

Dve alebo viac jednoduchých viet spojené v jeden celok, voláme složenou vetou. Každá z týchto viet má svoj vlastný podmet a prísudok; na pr.: Učiteľ vyučuje a žiak sa učí.

Vety môžu byť tak složené, že každá veta je sama v sebe úplná a aj bez spojenia s druhou vetou úplnú myšlienku vyslovuje; na pr.: Tieto dievky sa dobre učia, a to teší učiteľa.

Vety môžu byť složené tak, že jedna samotná veta nevyslovuje úplnú myšlienku, ale len širšie udáva nejakú čiastku vety; na pr.: Keď sa rozodnievalo, otec odcestoval.

Taká složená veta, v ktorej každá jednotlivá veta vyslovuje aj sama v sebe úplnú myšlienku, je sriadene složená; taká ale veta, v ktorej každá jednotlivá veta nevyslovuje úplnú myšlienku, je podriadene složená.

Súvetie.

Sriadene složené vety voláme súvetím.

Súvetie je taká složená veta, ktorá pozostáva aspoň zo dvoch hlavných viet. Hlavnou vetou menujeme takú vetu, ktorá sama v sebe vyslovuje úplnú myšlienku.

Podvetie.

Podvetie je taká složená veta, ktorá pozostáva z hlavnej a pobočnej vety, z ktorých posledná spojená je s hlavnou, alebo poťažnými zámenami, alebo podriadiateľnými spojkami.

Pobočná veta v podvetí je nič iné, ako bližšie určenie hlavnej vety; ona určuje bližšie v hlavnej vete *podmet*; na pr.: Trestu je hoden, kto luže. Pre dievky je to veľké dobrodenie, že jesto škôl.

Pobočná veta určuje bližšie, alebo zastupuje *prí-
elastok*; na pr.: Bôh je ten, ktorý všetko stvoril. Boh
je stvoriteľ sveta.

Pobočná veta zastupuje *prívlastok*; na pr.: Človek,
ktorý hreší, je trestu hoden. Človek hrešiaci je trestu
hoden. Či znáš ten kraj utešený, kde sa Hron, Váh,
Nitra pení?

Pobočná veta zastupuje *doplňok*; na pr.: Žiak uznal,
že pochybil. Kristus Pán prikázal, aby sme milovali ne-
priateľov.

Pobočná veta zastupuje *príslovkové určenie* miesta,
času a spôsobu; na pr.: Kde je kázeň, tam je bázeň.
Keď panoval Augustus, Kristus sa narodil. Hovor tak,
aby ťa rozumeli.

Obvetie — perioda.

Obvetie je složená, z dvoch častok pozostávajúca,
rozmnožená veta.

Prvá čiastka obvetia volá sa *náповeďou* a druhá
dopoveďou. V obvetí býva len jedna hlavná myšlienka,
ktorú hlavná veta vyslovuje; na pr. z vety: Sťahovaví
vtáci ubierajú sa v jaseňi do teplejších krajov — utvorí
sa následovné obvetie: Keď sa deň počína krátiť, keď
slnce nevelmi teplé papršleky na zem vysielá, keď listie
stromov žltnúť začína: vtedy sa sobierajú sťahovaví lesní
speváci, aby v spoločnosti nastúpili cestu do tých kra-
jov, kde jemnejšie vetry vejú a kde chladná zima ne-
pretrhuje veselé spevy svobodných pútnikov.

Pravopis.

Y (tvrdé i) sa píše: po hrdelných spoluhláskach
g, h, ch, k. Nepíše sa len v prídavných menách, ktoré
poľahujú sa na podstatné mená v množnom počte; na pr.:

hybkí chlapani. Potom pri prisvojovaciach prídavných menách, končiacich na -in, -ina, -ino; na pr.: matkin, matkina, matkino; slúžkin atď.

Podstatné mená mužského rodu neživotné dostávajú v množnom počte *y*; na pr.: strom, stromy.

Podstatné mená ženského rodu, končiace sa na *a*, dostávajú v množnom počte *y*; na pr.: ryba, ryby.

Všetky prídavné mená, ktoré poľahujú sa na mužský rod podstatných mien v jednotnom počte; na pr.: dobrý žiak, starý strom.

Osobné zámená: ty, my, vy a ony, keď poľahujú sa na ženský a stredný rod.

Predpona vy; na pr.: vyučif, vystavit.

Slovesá v minulom čase, keď poľahujú sa na ženský a stredný rod; na pr.: Ženy praly. Deti sa bavily.

Velká písmena sa píše:

1. Na začiatku každej písanej reči.
2. V prostred reči na začiatku každej vety po bode.
3. Každé vlastné meno.
4. V osloveniach, na pr.: Vaša milost.

Slohové cvičenia.

Keď čiastky niektorej veci, osoby, práce, miesta, kraja atď. tak opíšeme, že si čitateľ o tej veci pochop utvorif môže, takéto prednesenie voláme *opisom*. Keď opis poskytuje živý obraz, volá sa *líčením*.

Článok v III. čítanke na str. 180: „Kôň“, je opis.

Článok: „Dva kláštory carihradské“, na strane 85 je líčenie.

Porovnanie.

Keď pri opisovaní dvoch alebo viac vecí na to ohľad berieme, v čom sú si veci tie podobné a v čom nepodobné, alebo v čom sa srovnávajú a v čom nesrovnávajú, takýto opis voláme *porovnaním*.

Článok: „Vrabc a vlašťovka“, na str. 195 v III. čítanke je porovnanie.

Rozprávky, deje, životopisy.

Ústne alebo písomné prednesenie udalostí voláme *rozprávkou*.

Článok: „Vretenica“, na str. 204 je rozprávka.

Keď z histórie alebo dejepisu berieme predmet k rozprávke, to voláme dejepřavou alebo životopisom.

Článok: „Egyptčania“, na str. 130.

Povesti, bájky a poviedky.

Z dávnych časov pošlá a v ústach ľúdu udržaná rozprávka volá sa povestou.

Článok: „Pôvod Blatoňa“, na str. 65 je povest.

Taká rozprávka, v ktorej dávame hovoriť zvieratom, volá sa *bájkou*. Bájka obsahuje obyčajne nejakú pravdu alebo poučenie.

Článok: „Žaba a vol“, na str. 202 je bájka.

Vtipné poviedky voláme anekdotami; na pr.:

Skupáň zavolał si hosta k obedu, ale ten veru zostal hladným.

„Nuž kedyže budem mať zase šťastie k obedu?“ pýta sa ho skúpy.

„Trebars hneď!“ odvetil hladný host.

Poučenia, príslovia a porekadlá.

Poučenia, príslovia a porekadlá obsahujú v sebe pravdy a poučenia, potrebné v živote.

Článok: „Aká práca, taká pláca“, v III. čítanke na str. 19 je porekadlo.

„Dobry kňaz sa do smrti učí“, je príslovie.

Piesne, básne, prostomluva.

Riadky s určeným počtom slabík, ktorých slabiky na konci riadku sa rýmujú, voláme rýmované, veršové riadky alebo sloky. Keď sú také veršové riadky na jednaké odstavce rozdelené, menujú sa veršom.

Také veršové články, v ktorých buďto Boha oslavujeme, alebo naše city k Bohu, národu, prírode atď. vyslovujeme, alebo k niečomu slávnemu sa povzbudzujeme, menujeme piesňami.

Články a výpovede veršované alebo viazané voláme viazanou rečou alebo básňou. Články v neviazanej, v neveršovanej reči pisané a prednášané volajú sa neviazanou rečou alebo prostomluvou — prosou.

Listy a jednacie písomnosti.

Keď nemôžeme pre vzdialenosť alebo iné príčiny ústne porozprávať osobám to, čo by sme im povedať chceli, urobíme to písomne.

Takéto písomné sdelenie, ktoré k vzdialeným osobám robíme, menuje sa listom.

Hlavné čiastky listu sú: 1. oslovenie, čili nadpis; 2. prístup alebo úvod; 3. vlastný predmet alebo to, čo chceme povedať; 4. záverok s podpisom a datum.

(V II. a III. čítanke sú vzorky na písanie listov.)

List objednávací.

Pánu Miloslavovi Tomkovi, kupcovi
v Turčianskom Sv. Martine.

Prosím Vás, pošlite mi po železnici:

50 kg. datelinového semena,
25 kg. lucernového semena.

Peniaze po obdržaní účtu pošlem poštou.

S účtou

Miloslav Kňazovič,
(Železničná stanica v mieste.) statkár v D. Kubíne.

List upomínací.

Blahorodý pane!

Ešte v januári osmelil som sa Vám poslat svoj účet za obuv.

Ponevác v účte vykázany obnos dosial Ste vyrovnat neráčili, osmelujem sa ešte raz Vás o vyrovnanie môjho účtu prosiť.

Vášmu Blahorodiu k službám hotový
v Turčianskom Sv. Martine, 7. apríla 1899.

Jozef Horáček,
obuvník.

Obecné vysvedčenie.

Týmto sa zo strany predstavenstva obce Priekopy v turčianskej stolici hodnoverne vysvedčuje, že Ján Hanko v obci našej ako obecný hlásnik za tri roky slúžil, za ktorý čas sa v každom ohlade mravne a bezúhonne choval a svoju službu príkladne konal.

V Priekope, 1. januára 1899.

M. P.

Andrej Bízik,
rychtár.

Poistenka alebo kvitancia.

Kolok

Na	sto zlatých r. č., ktoré peniaze som ja od blahorodého pána Matúša Dulu za kováčsku robotu dnes skutočne prijal.
----	--

V Turčianskom Sv. Martine, 10. januára 1899.

Ján Vančo,
kováčsky majster.

Účet. — Konto.

Blahorodému pánu Jánovi Hriankovi v Mošovciach.
Od Jána Mikytu, krajčira v Turčianskom Sv. Martine.

Deň	Mesiac	Roku 1899 vyhotovená práca	zl.	kr.
10.	marca	Čierny salónny oblek.....	40	—
2.	apríla	Menčikov	25	—
12.	júna	Letný oblek	30	—
		Spolu.....	95	—

Všetko vyplateno: 95 zl.

dňa 20. júna 1899.

Ján Mikyta,
krajčír.

Smluva prenájomná — arendálska.

Niže písaného dňa a roku stala sa medzi pánom Jánom Šimkom Klanicom, mešťanom v Turčianskom Sv. Martine a pánom Žigmondom Ivankom, statkárom v Záturčí, nasledujúca prenájomná — arendálska smluva.

Pán Žigmond Ivanka dáva celý svoj nepohnutelný majetok, spolu i s bytom a hospodárskymi stavami v Záturčí pánu Jánovi Šimkovi Klanicovi na 6 rokov, a síce od 1. novembra 1899 až do 1. novembra 1905 do prenájmu.

Pán Ján Šimko Klanica zaväzuje sa pánu Žigmondovi Ivankovi od jeho v Záturčí sa nachodiaceho majetku 800 zl. t. j. osemsto zlatých r. č. ročitej arendy, a síce štvrtročne vopred v čiastkach platiť.

V páde zrušenia tejto smluvy, skrze jednu alebo druhú stránku, vymieňujeme si 200 zl. pokutu (vinculum).

Túto v dvoch exemplároch napísanú a pred svedkami prečítanú smluvu prijímame a v prítomnosti dvoch požiadaných svedkov podpisujeme.

V Turčianskom Sv. Martine, 1. novembra 1899.

Andrej Žiačík,
svedok.

Žigmond Ivanka,
statkár.

Jozef Fábry,
svedok.

Ján Šimko Klanica,
mešťan.

Dlžobný úpis — obligácia.

Kolok

Ja niže podpísaný vyznávam týmto listom, že mi pán Jozef Pokrievka, debnár na Vrútkach, dnešného dňa 100 zl. r. č., t. j. sto zlatých r. č. požičal a dnešného dňa v hotovosti vyplatil. Zaväzujem sa istinu túto kedykoľvek, po mesačnej výpovedi, menovanému pánu veriteľovi alebo jeho dedičom vrátiť, zatiaľ ale od istiny tej šesť zl. % ročne úrokov platiť budem.

Pre bezpečnosť istiny dovoľujem celú summu 100 zl. na môj majetok v pozemnej knihe obce Záturčie pod číslom zapísaný na moje útraty zálohoprávne označiť čili intabulovať.

Závazok tento potvrdzujem svojim i dvoch požiadaných svedkov vlastnoručným podpisom.

V Záturčí, 10. januára 1899.

Ján Ďurdik,
svedok.

Ján Horenos,
dlžník.

Matej Holiga,
svedok.

MOZ. №. 75

